

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 24 mars 2009

Mål nr

B 4608-07

KLAGANDE

JP

Offentlig försvarare: Advokat HOL

MOTPARTER

1. Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

2. OK-Q8 AB, 556027-3244

Box 23900

104 35 Stockholm

Företrätt av åklagaren

SAKEN

Urkundsförfalskning m.m.

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Hovrätten för Nedre Norrlands dom den 30 oktober 2007 i mål B 646-05

DOMSLUT

Högsta domstolen förklarar att det åtalade förfarandet i åtalspunkten 1 i stämningsansökan är att bedöma som urkundsförfalskning enligt 14 kap. 1 § brottsbalken.

Högsta domstolen meddelar inte prövningstillstånd i de delar frågan därom har förklarats vilande. Hovrättens dom står därmed fast.

För försvaret av JP i Högsta domstolen tillerkänns HOL ersättning av allmänna medel med sjuttontusenfemhundrasextiosex (17 566) kr, avseende arbete. Denna kostnad skall stanna på staten. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 3 513 kr.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

JP har yrkat att åtalet och skadeståndstalan skall ogillas eller att han i vart fall skall dömas till en annan påföljd.

Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd såvitt avser frågan om det åtalade förfarandet i åtalspunkt 1 i stämningsansökan är att bedöma som urkundsförfalskning. Högsta domstolen har förklarat frågan om meddelande av prövningstillstånd rörande målet i övrigt vilande.

Riksåklagaren har bestritt ändring av hovrättens dom.

DOMSKÄL

Enligt åtalspunkten 1 i stämningsansökan åtalades JP för att ha framställt falska urkunder – 300-400 falska kreditkort – vilket inneburit fara i bevishänseende. Förfalskningsåtgärden bestod sammanfattningsvis i att JP tagit del av information om nummer hänförliga till kreditkort utfärdade av OKQ8 och via dator och kortläsare fört över dessa kortnummer till särskilt införskaffade plastkort med magnetremsor. Magnetremsorna har herefter innehållit koder genom vilka man i kortläsare kunnat utläsa utställande företag och kontoinnehavare. Kortet gav enligt åtalet sken av att vara utfärdade av OKQ8 och kopplade till olika personers konton i företaget.

Hovrätten fann åtalet i åtalspunkten 1 i stämningsansökan styrkt och dömde JP för urkundsförfalskning enligt 14 kap. 1 § brottsbalken.

Den rättsliga regleringen

Enligt 14 kap. 1 § brottsbalken döms den som, genom att skriva annan, verklig eller diktad, persons namn eller genom att falskeligen förskaffa sig annans underskrift eller annorledes, framställer falsk urkund eller ock falskeligen ändrar eller utfyller äkta urkund, om åtgärden innebär fara i bevishänseende, för urkundsförfalskning. Såsom urkund anses enligt paragrafens andra stycke protokoll, kontrakt, skuldebrev, intyg och annan handling, som upprättats till bevis eller eljest är av betydelse såsom bevis, så ock legitimationskort, biljett och dylikt bevismärke. I kapitlets 2 § finns ytterligare exempel på urkunder, nämligen kassakvitto, kontramärke eller dylikt mottagningsbevis.

Bestämmelsen om urkundsförfalskning infördes 1948 i den då gällande strafflagen för att senare ordagrant överföras till brottsbalken år 1962. Därefter har inga sakliga förändringar gjorts i paragrafen.

Förfalskningsåtgärden består i att framställa en ny urkund eller att ändra en urkund. De åtgärder som straffbeläggs som urkundsförfalskning är sådana som påverkar urkundens äkthet; att en urkund är oäkta betyder bl.a. att den ger sken av att härröra från någon från vilken den inte härrör, dvs. att den som anges vara utställare av urkunden i själva verket inte är utställare. I detta ligger att urkunden ger ett oriktigt sken beträffande upphovsmannskapet. (Holmqvist m.fl., Brottsbalken, En kommentar s.14:23.)

En urkund är således en handling som har upprättats till bevis (avsiktsurkund) eller annars är av betydelse som bevis (tillfällighetsurkund). Den skall ha en bestämd form som förmedlar ett (föreställnings)innehåll genom en sammanställning av tecken med viss betydelse. Det är genom sitt innehåll, inte genom den rent yttre beskaffenheten, som handlingen skall ha betydelse som bevis. Innehållet skall kunna avläsas eller avlyssnas ur urkunden. I förarbetena uttalas att diktafonrullar och talfilm ingår under handlingsbegreppet. (Se NJA II 1948 s. 371-373; se även a. kommentar s. 14:15.) I rättsfallet NJA 1991 s. 739 fann Högsta domstolen att ett stämpelkort, som efter mekanisk hantering i en kilometerräknare skulle ligga till grund för debitering av kilometerskatt, var en sådan urkund som avsågs i 14 kap. 1 § brottsbalken.

Ett krav som ställs är vidare att utställaren skall kunna utläsas av handlingen. Det är likgiltigt om denna är underskriven med namnteckning, initialer, bömärke eller namnstämpel, eller helt saknar underskrift; det räcker att upp-

lysning om en utställare på ett eller annat sätt kan vinnas ur handlingens innehåll (NJA II 1948 s. 374).

För att från det straffbara området utesluta icke straffvärda fall innehåller bestämmelsen som ett särskilt brottsrekvisit att gärningen skall innebära fara i bevishänseende.

De i målet aktuella kreditkortet

Hovrätten har funnit utrett att JP tillverkat förfalskade kreditkort genom att förse magnetremsorna på plastkort med koder som kunde utläsas i kortläsare och som gav sken av att korten var utfärdade av OKQ8 och kopplade till olika personers konton i företaget. Frågan i målet är om detta förfarande utgör urkundsförfalskning enligt 14 kap. 1 § brottsbalken.

Ett sedvanligt kredit- eller betalkort är en handling som har upprättats till bevis och uppfyller i övrigt ovan redovisade krav som ställs på en urkund enligt 14 kap. 1 § brottsbalken. Vad som skiljer de kort JP tillverkat från sedvanliga kreditkort är att de inte är försedda med någon text eller annat som anger vem som är utställare och vem som är innehavare av kreditkortet. Dessa uppgifter framgår i stället av den kod som JP försett kortens magnetremsor med. Därmed ger koden kortet dess specifika innehåll, nämligen att vara ett kreditkort som ger sken av att härröra från OKQ8. Den omständigheten att det krävs en maskinell behandling i en kortläsare för att identifiera den skenbara utställaren liksom den kontoinnehavare vars konto skulle belastas, fråntar inte korten deras egenskap av att vara urkunder som har upprättats till bevis. De förfalskade kreditkortet är därför sådana urkunder som avses i 14 kap. 1 § brottsbalken. Det står klart att JPs åtgärd

inneburit fara i bevishänseende. Det åtalade förfarandet i åtalspunkten 1 är alltså att bedöma som urkundsförfalskning.

Skäl saknas att meddela prövningstillstånd beträffande återstående delar av målet.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gertrud Lennander, Dag Victor (referent, skiljaktig samt särskilt tillägg), Per Virdesten (skiljaktig samt särskilt tillägg), Anna Skarhed och Lena Moore
Föredragande revisionssekreterare: Ove Nilsson

	BILAGA TILL PROTOKOLL 2009-02-24	Bilaga 1
		Mål nr B 4608-07

SKILJAKTIG MENING

Referenten, justitierådet Dag Victor och justitierådet Per Virdesten är skiljaktiga på sätt som framgår av följande yttrande:

”Av 14 kap 1 § första stycket brottsbalken framgår att den som framställer en falsk urkund skall dömas för urkundsförfalskning om åtgärden innebär fara i bevishänseende. Av andra stycket i samma paragraf framgår att som urkund anses protokoll, kontrakt, skuldebrev, intyg och annan handling, som upprättats till bevis (avsiktsurkunder) eller eljest är av betydelse såsom bevis (tillfällighetsurkunder) samt dessutom legitimationskort, biljett och dylikt bevismärke.

Bestämmelsen om urkundsförfalskning är tillämplig oavsett om någon skada eller olägenhet uppkommit i det enskilda fallet. I praktiken fungerar bestämmelsen som ett utvidgat förberedelseansvar i förhållande till främst bedrägeri. Kriminaliseringen är motiverad av det samhälleliga intresset att upprätthålla tilltron till vissa särskilda bevismedel. Det straffrättsliga skyddet avser emellertid inte den information som en urkund förmedlar i sig (jfr 15 kap. 11 § brottsbalken) utan endast att denna information i sin helhet härrör från den uppgivne utställaren. En falsk urkund är en skenbart äkta urkund (men inte därmed nödvändigtvis osann).

JP har enligt åtalet framställt falska kreditkort genom att föra över nummer hänförliga till kreditkort utfärdade av OKQ8 till magnetremsor på vita plastkort. Magnetremsorna har därefter innehållit koder genom vilka man i kortläsare kunnat utläsa utställande företag och kontoinnehavare. Frågan i Högsta domstolen är om han härigenom gjort sig skyldig till urkundsförfalskning.

Sedvanliga kreditkort uppfyller kriterierna för att anses som (äkta) urkunder. Korten har originalkaraktär och det framgår i klartext vem som är utställare och vem som är innehavare av det konto som är knutet till kortet. Korten är också upprättade för att kunna användas som bevis i samband med olika ekonomiska transaktioner. Förutom i klartext finns information regelmässigt också registrerat på kortet i maskinavläsbar form. Att det krävs teknisk bearbetning för att ta del av viss information utesluter dock inte urkundskaraktär.

De kort som JP framställt ger som sådana inte sken av att vara äkta kreditkort. För var och en som tar del av korten måste det omedelbart stå klart att dessa, oavsett vilken information som är lagrad på magnetremsan, inte är kreditkort av originalkaraktär. Korten som sådana saknar i den meningen beviskvalitet och kan inte anses vara oäkta urkunder.

Att JP inte eftersträvat någon sådan förväxlingsbarhet med äkta kreditkort som nu berörts sammanhänger uppenbarligen med att, som framgår av åtalspunkten 2, avsikten aldrig varit att korten skulle presenteras som kreditkort. Avsikten har istället varit att ”dessa skulle användas i parkeringsautomater och därigenom olovligen påverka resultatet av en automatisk informationsbehandling eller någon annan liknande automatisk process” (jfr 9 kap. 1 § andra stycket brottsbalken). Åtalet för urkundsförfalskning får mot den

bakgrunden antas bygga på den uppfattningen att risken för sådan påverkan, dvs. utan medverkan av annan person än kortinnehavaren, är tillräcklig för att ett föremål skall kunna anses vara en oäkta urkund. Föremålet skulle med detta synsätt uppfattas som ett bevismedel i förhållande till den automatiska informationsbehandlingen och denna i sig skulle anses innefatta bevisprövning och äkthetsbedömning.

Det kan måhända föreligga olika uppfattningar om i vad mån en sådan tolkning kan anses stå i överensstämmelse med den straffrättsliga legalitetsprincipen. Helt oberoende därav måste det emellertid konstateras att tolkningen, mot bakgrund av den alltmer ökade användningen av ”beslutsfattande” genom automatiska informationsprocesser, skulle få vittgående och svåröverskådliga konsekvenser. I den mån det anses önskvärt med en utveckling i denna riktning framstår det som en uppgift som, på motsvarande sätt som redan skett när det gäller bedrägeri utan vilseledande, bör ankomma på lagstiftaren. I avvaktan härpå får frågan om ett föremål kan anses vara en oäkta urkund bedömas med utgångspunkt från att bevisprövning och äkthetsbedömning, med eller utan maskinellt stöd, ytterst är en mänsklig angelägenhet. Detta innebär att de kort som JP framställt inte utgör sådana bevismedel som avses i paragrafen om urkundsförfalskning.

I överensstämmelse härmed anser vi att den dispenserade frågan bör besvaras med att det åtalade förfarandet i åtalspunkt 1 i stämningsansökan inte är att bedöma som urkundsförfalskning.”

	BILAGA TILL PROTOKOLL 2009-02-24	Bilaga 2
		Mål nr B 4608-07

SÄRSKILT YTTRANDE

Referenten, justitierådet Dag Victor och justitierådet Per Virdesten tillägger:

”Vårt votum när det gäller den dispenserade frågan innebär att JP inte bort fällas till ansvar för urkundsförfalskning. Det bör betonas att den uppfattningen inte innebär att det enligt åtalpunkten 1 åtalade förfarandet skulle vara straffritt. Enligt 23 kap. 2 § brottsbalken skall bl.a. den som med uppsåt att främja brott tillverkar något som är särskilt ägnat att användas som hjälpmedel vid ett brott dömas för förberedelse till brottet om han inte gjort sig skyldig till fullbordat brott eller försök. Någon tvekan råder inte om att de kort som JP framställt är särskilt ägnade att användas som hjälpmedel vid brott. JP har emellertid fällts till ansvar för medhjälp till den brottslighet som korten använts för. Han skulle därför, även om åtalet för urkundsförfalskning lämnades utan bifall, inte dömas särskilt för förberedelse. Det i åtalpunkten 1 beskrivna förfarandet skulle betraktas som en medbestraffad gärning. Vårt votum i den dispenserade frågan innebär alltså att de förfaranden som JP åtalats för bort rubriceras på annat sätt än vad hovrätten gjort men ger inte i sig anledning till en ändrad bedömning av straffvärdet.”